

نگاهی به موسیقی نوا کرمان

با مقدمه محمدرضا درویشی

سید فواد توحیدی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: ویژه پرداز اندیشه - چاپ اندیشه

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۲۵۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۳-۲۸۲۹-۰

نقل و چاپ نوشته‌ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

سرشناسه: توحیدی، سید فواد، ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدیدآور: نگاهی به موسیقی نواحی کرمان / نوشته
سید فواد توحیدی.
مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۳۱۲ ص.

ISBN: 978-600-03-2829-0

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه به صورت زیر نویس.

موضوع: فن نگارش

موضوع: گزارش نویسی

شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره مهر

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱/۶۵۵/۲۸۲۹/۰۳/۰۴/۰۸

رده بندی دیویی: ۸۰۸/۰۴

شماره کتاب شناسی ملی: ۲۸۴۲۷۳۸

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشت، پلاک ۲۳

صندوق پستی: ۱۵۸۱۵-۱۱۴۴

تلفن: ۶۱۹۴۴ سامانه پیامک: ۳۰۰۵۳۱۹

تلفن مرکز بخش: (پنج خط) ۶۶۴۶۰۹۹۳ فکس: ۶۶۴۶۹۹۵۱

www.sooremehr.ir

فهرست

۸	 سرانداز
۱۱	 مقدمه رئیس حوزه هنری استان کرمان
۱۳	 نگاهی به موسیقی نواحی کرمان
۱۴	 ویژگی‌های موسیقی نواحی کرمان
۱۷	 گونه‌های موسیقی نواحی کرمان
۱۸	 ۱- لالائی‌ها
۲۹	 ۲- کاراواها
۶۷	 ۳- ترانه‌ها، نغمه‌ها و رقص‌های شادمانی (شادآواها)
۱۱۱	 ۴- ترانه‌های مناظره‌ای
۱۱۳	 ۵- منظومه‌ها
۱۱۶	 ۶- ترانه‌های عاشقانه، روایی و حماسی
۱۴۵	 ۷- سوگ‌آواها
۱۵۳	 ۸- موسیقی صوفیانه و قلندری
۱۵۵	 ۹- موسیقی مذهبی
۱۶۰	 ۱۰- موسیقی زورخانه
۱۶۳	 سازهای نواحی کرمان
۱۶۳	 ۱- سازهای کوبه‌ای
۱۶۴	 جوغ
۱۶۵	 چوغرو
۱۶۷	 جاریگ
۱۷۱	 دُرک

۱۷۵	 دایره و دپ
۱۸۱	 دایره زنگی
۱۸۳	 تاس
۱۸۴	 دهل و جره
۲۰۰	 دمام
۲۰۱	 نقاره
۲۰۹	 تمبک محلی
۲۱۴	 تمبو
۲۱۵	 کوزک
۲۱۶	 کرب (سنگ)
۲۱۶	 سنج
۲۱۹	 چوسر (چوب سحر)
۲۲۱	 چلیک
۲۲۲	 خلخال
۲۲۴	 کمر بند زنگوله دار
۲۲۵	 ۲- سازهای بادی
۲۲۵	 سُرنا
۲۴۵	 کرنا
۲۴۹	 سفیدمهره
۲۵۱	 نی محلی (زال) - نی کردی
۲۵۸	 نی جفتو
۲۶۰	 نی مشکلی (نی انبان - نی همبونه)
۲۶۳	 فیکو
۲۶۴	 شاخ نفیر (بوق، بوق شاخی)
۲۶۵	 سوتک
۲۶۸	 کفکو (سوتک اناری، لبک، سوتاکو)
۲۶۸	 کدو
۲۶۸	 بلبون (نی تکی، نی فیکو)
۲۷۰	 تیپچه
۲۷۱	 ۳- سازهای زهی کمانی (آرشه ای)
۲۷۱	 چنگ (چگر، کمونچه، سروذ)
۲۷۵	 چنگ قطی
۲۷۷	 پیروتی
۲۷۹	 ۴- سازهای زهی زخمه ای (مضرابی)
۲۷۹	 تنبورک
۲۸۱	 عکس ها
۳۱۲	 منابع

این نوشتار خلاصه‌ای است از دو دهه پژوهش در نقاط مختلف استان کرمان، که تقدیم می‌شود به مردم فرهیخته کرمان زمین و استاد گرانقدرم، بزرگ پژوهشگر موسیقی نواحی ایران، استاد محمدرضا درویشی.

سپاس از ساحل علایی، ویدا حسینخانی، فاطمه درانی، فهیمه رضاقلی، منصور حسینی، محمدحسین ملکی، منصور علیمزادی، پونه فردوسی‌پور، هادی طالبی‌زاده، سیدجواد میرحسینی که بدون یاری آنها این کتاب به انجام نمی‌رسید.

یا حق

سید فواد توحیدی

به نام خداوند حق

سرانداز

از زمانی که اداره کل هنرهای زیبای کشور در سال ۱۳۲۵ دفتری از آهنگ‌های محلی مناطق جنوب ایران را منتشر کرد، ۷۲ سال می‌گذرد که تعدادی از این ترانه‌ها به فارس اختصاص داشت. جدا از اشتباهات زیادی که در نت‌نویسی این ترانه‌ها وجود دارد، از نظر مرجع و اصالت نیز باید با دیده تردید به آن‌ها نگریست.

اوایل دهه ۴۰ «صداخانه ملی» به کوشش بزرگانی چون روح‌الله خالقی، ابوالحسن صبا، لطف‌الله مبشری، حسین ناصحی، فریدون فرزانه، ثمین باغچه‌بان، غلامحسین غریب، علی‌محمد خادم میثاق و امین شهمیری تأسیس شد. آقایان روبیک گریگوریان و پرویز محمود نیز در حد محدودی کار گردآوری ترانه‌های محلی ایران را از حدود ۱۳۲۰ آغاز کردند که با مهاجرت ایشان به خارج، این کار متوقف ماند.^۱ استاد

۱- (برای اطلاعات بیش‌تر و آثار و انتشارات این اداره به کتاب «بیست ترانه محلی فارس» نوشته اینجانب مراجعه فرمایید.)

روح الله خالقی که از بنیان‌گذاران صداخانه ملی در ۱۳۳۰ بود و خود نیز اهل کرمان بود، در آن دوره چنان مجذوب استادش کلنل علینقی وزیری و موسیقی به اصطلاح دستگاهی تغییر یافته آن دوران شده بود که گویی فراموش کرده بود او از سرزمینی به نام کرمان برخاسته که یکی از خاستگاه‌های مهم فرهنگی و موسیقی ایران و جهان است. در این رابطه می‌توانید به دو جلد کتاب «سرگذشت موسیقی ایران» نوشته این استاد ارجمند مراجعه فرمایید.

نگارنده در حدود بیست و چند سال پیش، بی‌خبر از گنجی که در این استان نهفته است، با کمک و راهنمایی برادر مرحوم ایرج بسطامی (خواننده شهیر ایران) که او نیز درگذشت، مناطقی از کرمان شامل فهرج، ترماشیر، بم و کهنوج (نواحی شرقی کرمان) را تا حدودی بررسی کردم. پس از آشنایی با نوازنده و موسیقی‌دان نام‌آور کرمان، فواد توحیدی، بار اصلی راهنمایی برای راه یافتن به زوایای پنهان موسیقی کرمان به عهده ایشان افتاد. ما در سفرهای متوالی، مناطق وسیعی از مرکز تا غرب کرمان را مورد مطالعه قرار دادیم و از آن‌جا که من مجبور بودم در کنار کرمان، به مطالعه نواحی دیگر ایران نیز بپردازم، جستجو برای کشف رازهای سربه‌مهر سایر مناطق کرمان را به فواد توحیدی سپردم و خود عازم نواحی دیگر شدم. فواد در آن زمان نوجوانی عاشق بود که تنها کشف زوایای پنهان و کهن فرهنگی دیارش کرمان، او را آرام می‌کرد. در همان سال‌ها زمزمه‌هایی برای مهاجرت به تهران داشت. از او خواستم تا وقتی مأموریتی را که بر عهده دارد، انجام نداده از زادگاهش خارج نشود و او پذیرفت و اکنون در سن ۴۷ سالگی، بی‌قرار هر روز به روزنی و روستایی ناشناخته می‌رود تا گره تازه‌ای از اسرار کهن این مرز و بوم بگشاید.

فواد توحیدی در این مسیر پرفراز و نشیب، همه چیز خود را از مال و

جان وقف کرد و هنوز چون کوهی استوار، به حرکت آهسته اما عمیق خود ادامه می‌دهد. می‌دانید که همه کوه‌ها حتی عظیم‌ترین آن‌ها همیشه در حرکت‌اند، اما چنان بطئی که تنها با چشم جان می‌توان این حرکت را فهم کرد؛ فواد توحیدی چنین آهسته اما عمیق حرکت می‌کند. یکی از جالب‌ترین نکاتی که صرف‌نظر از بکر بودن نغمات و تنوع اقوام در این استان عجیب وجود دارد، سازهاست. در این ناحیه نه تنها از همه گروه‌های متعارف خودصدا، پوست‌صدا، زه‌صدا و هواصدا نمونه‌های متنوع و بدیعی وجود دارد، بلکه شاهد نمونه‌هایی از همه گروه‌های یادشده هستیم که نه تنها در کل ایران که در سطح جهان بی‌همتایند. ایشان در این کتاب، مختصری از تنوع موسیقی کرمان را به نمایش گذاشته‌اند و در کتاب اصلی خود (موسیقی کرمان) که در مراحل پایانی نگارش است، به تفصیل به همه این سازها، تنوعات قومی، پراکندگی جمعیتی، مهاجرت‌ها و ... به‌طور مشروح پرداخته‌اند. من از این بزرگ‌مرد موسیقی ایران که یکی از شریف‌ترین انسان‌هایی است که تا به حال در عمرم دیده‌ام، تقاضا کرده‌ام که تا کارش در فرهنگ و موسیقی کرمان تمام نشده، ترک زادگاه نکند و او این قول را به من داده است. بسیاری از اطلاعات و تصاویری که در دو جلد «دایره‌المعارف سازهای ایران» و نیز جلد سوم که توسط اینجانب در دست نگارش است، آورده شده، حاصل برکاتی است که فواد توحیدی بی‌هیچ دریغی در اختیار من گذاشته است.

محمد رضا درویشی

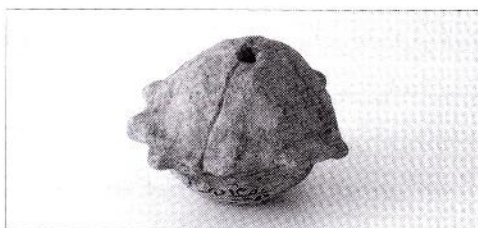
همانند سوتک گلی مربوط به دوران صفویه، همگی نشان از پیشینه زیاد این هنر در استان کرمان دارد.

سرناي چند هزار ساله رمشک - موزه باستان شناسی کرمان

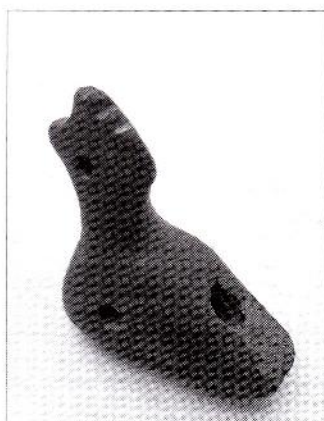
سوتک ساسانی

جفجه چند هزار ساله رمشک موزه باستان شناسی کرمان

تندیس سوارکار نی نواز - شهداد

سوتک دوره صفوی

به همراه استاد شیر محمد احمدی، نوازنده قیچک - پردیس، عکس سعید نیلی

نوازنده قیچک - پردیس (عکاس ناشناس)

دستمال بازی - جیرفت

سفر پژوهشی - روستای هلیل، رابر عکس: محمد پورعبداللہی

این نوشتار نگاهی است اجمالی بر غنای موسیقی نواحی استان پهناور کرمان، شامل ویژگی‌های موسیقی، تقسیم‌بندی موسیقایی و سازشناسی که حاصل بیش از دو دهه پژوهش در این سرزمین نغمه‌ریز است. به زودی دایرةالمعارف موسیقی کرمان با رویکردی تخصصی و جامع شامل نغمه‌نگاری آواهای نواحی استان، تقسیم‌بندی فرهنگی و جغرافیایی مناطق، معرفی اساتید و فرهنگ واژگان موسیقی کرمان در دسترس علاقه‌مندان قرار خواهد گرفت.

انتشارات سوره‌مهر

(وابسته به حوزه هنری)

هفت دوره
ناشر برگزیده کشور

{ ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۳، ۹۵، ۹۶ }

دفتر موسیقی مراکز استانی

با اسکن تصویر فوق
در نظرسنجی کتاب
شرکت کنید.

